

BARRAQUES

Josep Lluís Sirera

ADVERTIMENT

El text que ací es presenta forma part d'un projecte dramàtic més ampli, *VIDES EN PARAL·LEL*, on es reflexiona sobre els arrels històriques i/o les semblances entre situacions actuals i altres de fa més de mig segle.

La dramàtica es desenrotlla a partir d'un nucli familiar i es pretén que totes les històries que els personatges viuen estiguen relacionades entre elles com ho estan, per lligams familiars, els mateixos personatges.

BARRAQUES

-- I --

ELL, segut a un banc públic. Les seues robes es troben molt gastades, però vesteix amb dignitat. Al seu costat, un carret de la compra farcit d'objectes atrotinats. Entre ells, i de forma molt visible, un test amb una planta prou mústia; es tracta de la coneguda popularment com a "planta dels diners".

Tot i que quan parla ho fa de forma molt expressiva, es manté sempre immòbil, amb excepció dels glops que entre pausa i pausa li dóna a un tetrabrik de vi.

ELL: Però què diu, home? Això li ho va contar el meu germà gran, però no perquè ho visquera sinó perquè ho va llegir en un llibre de relats d'un autor de la seua terra, vull dir: de la nostra, perquè portem tants anys ací que ja em veu que parle en valencià i tot. L'autor? Francesc, o Francisco, Candel. I en eixe relat, contava la història dels trens *granaínos* que, als anys cinquanta, arribaven a l'Estació de França tots els dies, carregats de famílies senceres que se n'anaven dels pobles de la meua Andalusia, fugint de la misèria...

[...]

Com? No, no m'he enganyat. No es tractava de l'Estació del Nord, sinó de la de França, a Barcelona... Però per al cas, era el mateix: el *granaíno* passava per València i acabava a la capital de Catalunya... Per cert, quina cosa que anys després li digueren a eixe exprés "García Lorca"... Què creu vosté que pensarien els assassins del poeta si saberen que enlloc d'esborrar la seua memòria, ara es troba més arrelada que mai? I això ho he dit per dir-ho perquè en realitat, ben bé que ho saben. No els qui dispararen, clar, que eixos estan igual de morts que Federico, sinó els fills i els néts de tots ells, que manen ara tant com els qui, a l'any trenta-sis, van "donar-li café"...

[...]

Clar que l'entenc. Millor deixem la cosa política a un costat, no siga que li caiga a vosté una multa ben grossa per escriure que jo (*jo*, no passe por) dic que conec als descendents d'aquells assassins: José María, Ana, Mariano, María Dolores... I molts més, que igual són un milió i tot. Sí, ja em calle, perquè vosté és un senyor catedràtic molt sabut i si li posen una multa, ara que li han llevat la paga extra de nadal, no podrà comprar-li joguines als seus néts, ni torró, ni cava, ni res de res...

[...]

A mi? Però que diu, home? Que no em veu com estic? Com els jutges no em lleven la misèria i les malalties, no sé què més em poden llevar ja. Perquè la memòria, eixa no me la llevaran per moltes multes que em posen.

[...]

Humor? Que tinc humor, jo? Potser a vosté li faran gràcia les coses que dic, però li assegure que a mi, no. He plorat tant els darrers anys, des que va passar *tot* allò que, com s'acostuma a dir, ja no em queden llàgrimes per a vessar. He plorat en públic i quan em trobava a soles... i en cap moment he trobat el més mínim consol en fer-ho. Per això he arribat a una conclusió: ja que ni faig pena, ni faig llàstima, com a mínim que faça riure.

[...]

Això es diu un sarcasme? Mira tu què quines coses. No ho sabia. M'ho haurà d'explicar, però sona bé això de *sarcasme*...

[...]

Sí, té raó. Torne al començament, perquè em disperse massa. Li deia que el meu germà no va viure això dels trens plens d'emigrants, però com aquell conte de Candel li agradava molt, va imaginar-se fins i tot que havia fet el trajecte fins a València en un dels *granaïnos*... El pobre, amb tanta imaginació i tan sabut, que llegia català i tot... I ja sap per a què li va servir tot el que va estudiar. Però, tornant al que li interessa, la meua família va arribar a València prou anys abans. Just quan va acabar la Guerra. I això perquè a mon pare, el traslladaren del camp de concentració d'Albatera al penal de Sant Miquel dels Reis... I no veníem en tren perquè en aquells anys ni teníem diners per a muntar en tren, i els trens pràcticament ni funcionaven. Així que del poble a València, a peuet. Ma mare, el meu germà, ja havia complert els set, i jo, amb quatre: quasibé un cagó.

[...]

Ah, mira, d'això sí que està vosté informat. Molt bé, sí. El van condemnar a mort. I ma mare anava a dur-li totes les setmanes una coixinera amb una muda neta i el poquet menjar que podia recollir entre les bones persones del poble on ens havien acollit...

[...]

Massarrojos, en efecte. Ja veu vosté quin nomenet per a lluir-lo quan acabà la guerra dels collons. Jo crec que ma mare va triar-lo pel nom, perquè com érem una família de *rojós* pensaria que dissimularíem més allí.

[...]

I com anava a saber la pobra que aquell poble es trobava ple de *beatos*? Ara que, sí m'ho permet, a muntó de *beatos* són vostés els valencians. Quantes esglésies deuen haver a València hui dia? I encara es queixen que els de mon pare cremaren moltes esglésies! Es quedaren curts, que no és el mateix.

[...]

Home, ja sé jo que entre els *beatos* també hi ha bona gent. La família que ens va acollir a la quadra o la que ens donaven coses per a menjar, per exemple. És que bona gent hi ha arreu, encara que sovint no es nota massa...

[...]

Sí? No em diga que a la Universitat, de bona gent, n'hi ha poca... Si ho arribe a saber fa uns anys no envie el meu fill a estudiar amb vostés, perquè, hui dia, si eres bona gent acabes eixint per cames del nostre país...

[...]

Perdó, perdó... Que ja sé que m'havia dit al començament que tenia pressa... Bo, el tema és que a mon pare a la fi no el van afusellar, ni es va morir de fam, ni de tuberculosi. Ni de les pallisses que li clavaven tots els diumenges i festes de guardar. I quan isqué, ma mare i ell ens agafaren al meu germà i a mi, i es posaren a buscar allotjament. *Allotjament* deia mon pare! Ja véiem els tres que continuava tan utòpic com quan vivíem al poble. I és que el problema de la vivenda per aquells anys era terrible... Si nosaltres, almenys, haguérem tingut familiars o coneguts a València...

[...]

Home, és cert, d'anarquistes per aquells anys, encara en quedaven prou. I això que entre els de Franco i els comunistes ja se n'havien encarregat de fer neteja. Però, clar, prou tenien a passar despercebuts els supervivents com per acollir a uns desconeguts. I dels *beatos*, a més de moniatos, poca cosa més podíem traure... I això si eren bones persones, perquè si no ens soltaven els gossos quan ens acostàvem a on vivien. O avisaven els civils, que era encara pitjor, perquè els gossos et mossegaven al cul i a les cames, però els civils t'estampaven la culata dels *naranjeros* ("recuerdo de Valencia", veges tu) al cap, i això encara feia més mal.

[...]

Bo, el cas és que, com la necessitat a tots ens fa més llestos, a poc de quedar en llibertat i en vista del panorama que teníem, mon pare va decidir de baixar-se al riu i plantar una barraca enmig d'uns canyars molt grans que hi havia abans d'arribar a la mar. No va ser a ell al primer que se li va ocórrer la idea, és clar, però sí que vam ser dels primers. Encara recorde el moment en què mon pare ens va dir a tota la família que ens posàrem a buscar fustes, cartrons, canyes, el que fora, per construir-la.

[...]

Que com l'anomenava mon pare? Eixa sí que és bona. Cabana, segur que no. Hauria de ser "chabola", que el terme ja s'estava generalitzant a finals dels quaranta. O potser "choza" o "chozo", perquè com havia fet de pastor de cabres per la serra, allà al poble... De segur que barraca no, perquè al pobret el valencià se li va fer sempre molt costera amunt. Barraca l'anomenàvem el meu germà i jo, perquè ens recordava les barraques que encara era possible veure per l'Horta...

[...]

Ens recordava, en efecte, però perquè teníem molta imaginació tots dos, i ja se sap que qui té fam somia rotllos... Però la nostra barraca tenia de barraca de debó el que jo, de catedràtic.

Per aquells anys, el meu germà ja feia un temps que havia entrat a treballar d'aprenent en una botiga de cordes i cordills, d'un matrimoni molt major. Havien perdut l'únic fill en la batalla de Terol i, com a més eren republicans dels de Blasco, però dels antics, eh, dels qui apedregaven les processons, nosaltres no els quíem tan malament com a altres del Barri del Carme. Així

que la dona parlà amb ma mare i Joanet, el meu germà, se n'anà a viure amb ells. Quina sort tingué!

[...]

Clar que el feien treballar a muntó, però a canvi li donaven roba, llit (però llit, llit, amb matalàs de borra i tot) i l'home fins i tot no sols va ensenyar-li l'ofici de soguer, sinó també a llegir i a fer comptes.

[...]

Que si ens va ajudar Joanet amb la barraca? Per descomptat: sempre hem sigut una família molt unida i, sempre que podia, es baixava amb llandes allisades (el seu amo l'ajudava, tot cal dir-ho), cartrons gruixuts i, sobretot, cordills i trossos de corda. Fins i tot, un dia ens portà claus! Caldrà que li diga que la nostra barraca era la millor construïda de la zona? Tant, que en poc de temps els qui baixaven al riu per a viure, de seguida anaven a parlar amb mon pare perquè els aconsellara com construir la seua...

No era una casa com la que jo me'n recordava vagament que havíem tingut al poble, però així i tot, aquella barraca era cosa digna de veure...

Tan digna de veure que un dia, jo ja era a punt d'anar-me'n al servei militar, que venia no sé si Franco o algun dels seus ministres, la Policia va decidir de rentar-li la cara una mica a València i vingueren a on les barraques i les van enderrocar en un tres i no res. Com feia el llop en el conte dels tres porquets amb la casa de palla; de fang i pallús com diuen vostés.

Mon pare, que fins aquell moment semblava que havia après dels anys passats al penal i no havia tornat mai a alçar-li la veu a cap dels del *Movimiento*, no va poder aguantar-se i plantà cara als policies...

[...]

I s'estranya que la mort del meu pare no aparega enlloc, ni en cap llibre ni en cap diari? No ho entenc: no m'ha dit vosté que era catedràtic d'història? Ah, de Sociologia... Doncs, si no ho entén, és que la Sociologia només serveix per a perdre el temps, i vostè que em perdone, perquè estranyar-se que en aquells anys no es parlara en la premsa de cap de les barbaritats que feien els de Franco és de no ser massa llest.

El cas és que, vaig trobar-me que, per tercera volta en la meua vida, havia de marxar de la casa on vivia. Al poble, la primera volta, quan els falangistes ens llevaren la nostra vivenda, per *rojós*, ja sap. La segona, quan deixàrem la quadra on ens havíem allotjat durant la nostra estada a Massarrojos. I la tercera, aquesta. Només que ara mon pare va eixir amb els peus per davant, com li havia dit als policies que només el podrien traure.

[...]

Però millor deixem-ho, si no li sap mal. Ja hem arribat.

[...]

De què s'estranya? A mi ni els dormitoris socials ni els asils no m'han agradat mai. Ja m'hi vaig passar una bona temporada quan era un xiquet i les dones d'Auxilio Social em van clavar en un. Va ser llavors quan em jurí a mi mateix, que jo no tornava a un d'ells ni que em mataren... I jo sóc home de paraula, què collons.

Em fa gràcia quan em diuen que de dormir als carrers cauré malalt. Si ja vaig camí dels huitanta! A més, que a mi em sembla just: veu el caixer de quin banc és? Del mateix que ens ha arrebatat els pisos al meu fill i a mi, que l'havia avalat. El mateix que matà la meua dona d'un disgust quan passà això... El responsable que em feren fora per quarta volta en ma vida de ma casa.

I el mateix que, quan tanquen el caixer per a no deixar-nos dormir a dins, m'haurà llançat fora de ma casa per cinquena volta. Però, mentrestant, aquesta és la meua casa. I tant que sí!

-- II --

La sala d'estar d'una casa humil. Una taula al centre i una butaca al lateral. Indicis de l'existència de mobles, quadres, electrodomèstics, etc. que, evidentment, han desaparegut però han deixat la seua petjada.

Al centre de l'escenari un muntó, prou gran, de papers estripats. A l'esquerra, una porta, oberta, que dona a un balcó. Al fórum, la porta del carrer.

ELL, vestit com a [I] però amb la roba prou més endreçada i més polida, seu ara a una butaca. Es manté immòbil i mirant el front, com absent.

Mentre parla, EL FILL entra testos del balcó i sobre una taula va deixant les plantes amb tota cura. Les neteja.

Actua i es comporta com si ELL no fóra present. Com és obvi, la seua conversa va dirigida a ELL.

EL FILL: Cal cuidar molt bé les plantes. La meua àvia, ta mare, sempre ho deia. Te'n recordes? A ella li agradava tenir el pati de la seua casa, al poble, plena de testos amb flors i herbes aromàtiques. Ben orgullosa que va estar-ne sempre. Fins i tot, a la vora del riu, on vau viure fins que a l'avi l'assassinà la policia de Franco, no va renunciar a plenar tots els voltants de plantes de flor. Un cop morta, la mare em va contar que això sempre era motiu de baralles entre els avis, perquè ell, molt més pràctic, tenia un hortet amb hortalisses i llegums, i no entenia que ningú poguera perdre el temps dedicant-li'l a plantes que només feien bonic...

La mare va heretar aquella obsessió per cuidar les plantes, i quan vos n'anareu a aquest pis del barri de Barona, va plenar el balcó i les finestres amb testos i més testos... Molts dels que n'hi ha ací els havia heretat de l'àvia, com aquest. Mira'l

EL FILL mostra un test al buit; és de la planta que popularment es diu "planta dels diners". El deixa, després, al costat dels altres, damunt la taula.

EL FILL: Per què em pose ara a cuidar-los si no sé què serà d'ells o si els llançaran al fem? Perquè al dipòsit municipal em fa a mi que no se'ls enduran. I, si ho fan, es moriran per manca d'aigua. O de tristor, fins i tot...

Per què ho faig, preguntes? Per la mare, per l'àvia... Per tu també, és clar. Ja, ja sé que a tu les plantes i els testos no et deien res... Però malgrat això, ho faig també per tu, perquè no m'oblidaré quan et presentares a l'habitació de l'hospital, on la mare se'ns moria, amb un test, el de l'àvia, que a la mare tant li agradava. Estigueres fent broma amb ella, dient-li que la planta tenia enyorança de la seua ama i volia anar a veure com es trobava i a desitjar-li que es posés bona aviat per a cuidar-la perquè els homes de la casa eren uns sòcs i o la mataven de set o l'ofegaven de tanta aigua.

La mare va somriure, sí, va somriure, i et va remugar: com poden queixar-se les plantes d'estar mal cuidades si des que el nostre xiquet ha tornat a viure amb nosaltres les cuida millor que jo. El que passa, va afegir, és que tu sempre seràs un andalús de secà, com ton pare...

Va ser l'últim moment que la vam veure somriure... I aquell somriure, nascut enmig del patiment, va fer que m'oblidara per uns segons que jo era el culpable de tot el que vos havia passat, de tot el que vos anava a passar. I és que quan li dugueres el test a la mare, ja feia setmanes que s'havia engegat la maquinària inexorable que entre tots hem engreixat durant anys, amb els nostres diners, amb els nostres vots també... però sobretot amb la nostra connivència i la nostra covardia.

Ja, ja sé, que de la seua boca, ni de la teua, va eixir mai cap retret cap a mi. Havieu fet el que farien tots els seus pares pel seu fill. I em dèieu que si les coses no havien eixit com jo pensava, no era culpa meua. I tampoc no per haver-me quedat tot sol. En això darrer, però, no podia donar-vos la raó: quina culpa tenia la meua dona de tots els meus errors? Per què havia jo d'arrossegar-la, i als meus fills amb ella, en la meua desgràcia?

EL FILL, acaba de netejar les plantes. Surt al balcó i torna en uns segons. Mira el seu rellotge.

Al poc se sent gent pujar per l'escala

EL FILL: Seran ràpids com quan vingueren a ma casa, ja ho veuràs. La diferència és que ara preguntaran per tu. I jo no estaré ací per obrir-los la porta.

Perdona'm, pare.

Se senten cops a la porta. Una veu parla de forma inintel·ligible.

EL FILL, llavors, s'acosta a ELL, li dóna un bes i, mentre sentim com comencen a manipular el forrellat, va amb tranquil·litat cap al balcó, es gira per fer-li un senyal d'adéu a ELL, i es llença al buit.

Se sent un crit i un colp sec. Els cops a la porta s'aturen.

Enmig el silenci, ELL s'aixeca amb dificultats de la butaca, va a la taula, agafa el test de l'àvia, de què havia parlat EL FILL, l'abraça amb força i es gira cap a la porta amb un gest de por i desesperament.